

Roepende dwergvleermuizen (*Pipistrellus spec.*) in Wageningen

Alphons van Winden

Inleiding

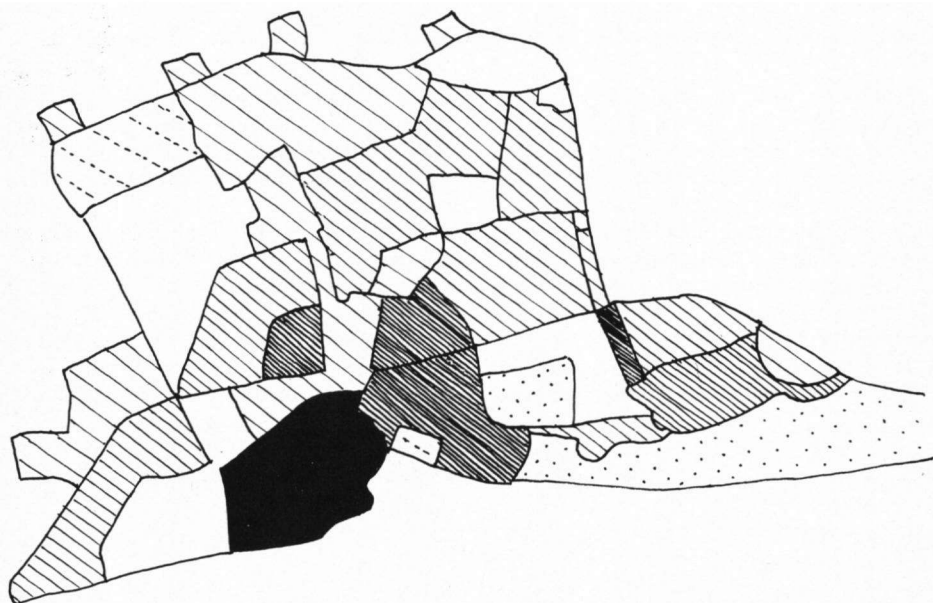
Tijdens een in de zomer van 1987 uitgevoerd onderzoek in Noordwest-Overijssel (Mostert & Van Winden in voorbereiding) werden in de nazomer op tal van plaatsen Gewone Dwergvleermuizen waargenomen die gedurende de hele nacht een voor het oor hoorbaar geluid maakten vanuit een schuilplaats (daklijst of onder de nok van het dak). Dit geluid staat al bekend als de zogenaamde 'social call' (Helmer, Limpens & Bongers 1987) en vormt een onderdeel van het paargedrag van de Gewone Dwergvleermuis. Door te roepen zouden de mannelijke dieren een territorium afbakenen en vrouwelijke dwergvleermuizen aantrekken. Er wordt vanuit gegaan dat vrouwelijke dieren geen 'social call' voortbrengen.

In september van het zelfde jaar is in Wageningen geprobeerd aanvullende informatie te verzamelen over het paargebeuren van de dwergvleermuis door de hele bebouwde kom op roependen dieren te inventariseren.

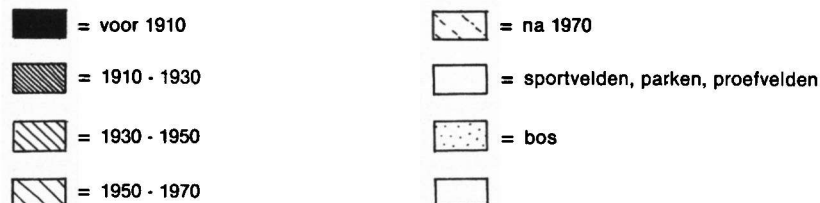
Methode

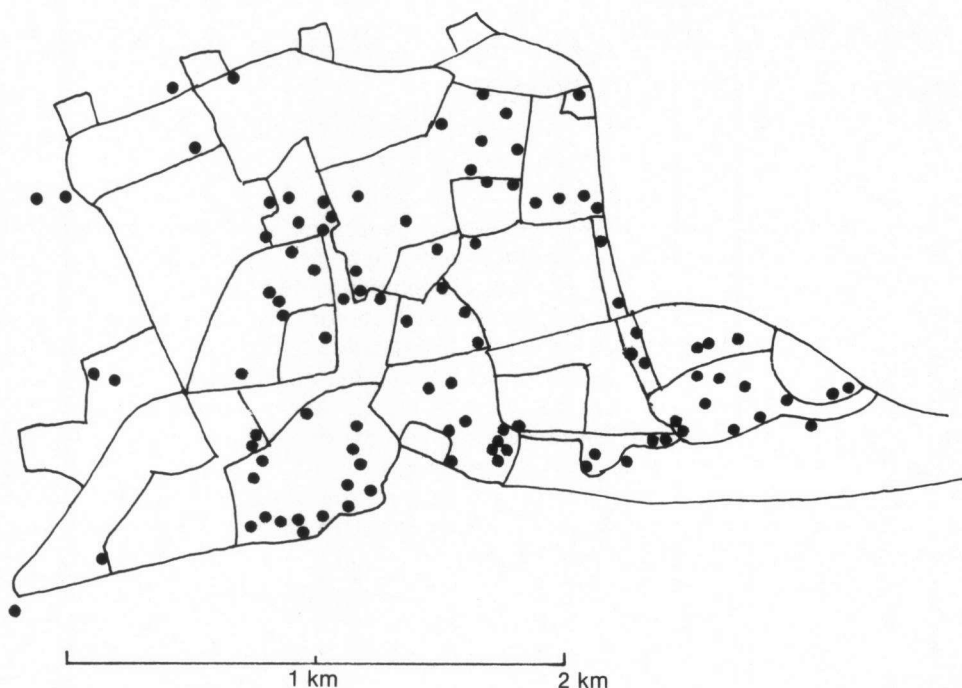
Het onderzoek werd uitgevoerd gedurende de eerste vijf dagen van september. Met de fiets

en de oren gespist op hoge geluiden werd iedere avond tussen 23.00 uur en 02.00 uur een deel van de bebouwde kom onderzocht. Bij

Figuur 1. Bebouwde kom van Wageningen. (bebouwingsfasen)

Figuur 2. Lokaties roepende dwergvleermuizen in het najaar 1987 te Wageningen.

het onderzoek werd als hulpmiddel de bat-detector gebruikt. Deze stond afgesteld op 20 kilohertz; ongeveer de frequentie van de 'social call'. De waargenomen dieren werden ingetekend op een stadsplattegrond. Op 9 september 1987 is in de ochtendschemering met een aantal mensen geprobeerd de verblijfplaatsen van territoriale dieren op te sporen.

Resultaten

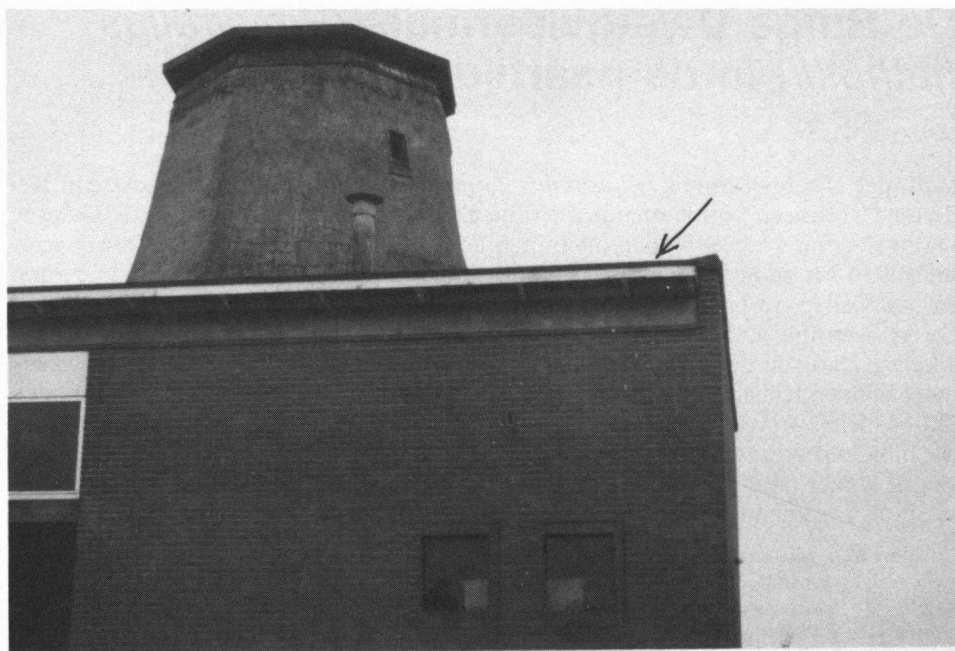
In het bebouwde gedeelte van Wageningen (3,1 km² groot) werden op 95 plaatsen roe-

pende Gewone Dwergvleermuizen gehoord (zie kaart 1). De meeste dieren vlogen rond, maar enkele riepen vanuit hun schuilplaats in een huis (onder andere daklijsten en ontluchtingsgaten).

In de 1,5 km² onbebouwd terrein (sportvelden, parken, bos en proefvelden van de landbouwuniversiteit) werd slechts één roepend dier gehoord. Wel werden in het bos op elf plaatsen roepende Ruige Dwergvleermuizen gehoord. De dieren zijn niet gelijkmatig over het bebouwde gebied verdeeld. Ondergedeel

klasse	bouwjaar	oppervlakte in km ²	aantal vleermuizen	dichtheid per 0,1 km ²
1	vóór 1910	0,29	17	6,0
2A	1910 - 1930	0,22	6	2,8
2B	idem	0,24	13	5,4
3	1930 - 1950	0,17	9	5,3
4A	1950 - 1970	0,60	16	2,7
4B	idem	0,53	17	3,2
5A	1970 - 1980	0,60	14	2,3
5B	idem	0,34	1	0,3
6	ná 1980	0,30	2	0,6

Tabel 1. Oppervlakte, aantal vleermuizen en dichtheid van vleermuizen per 0,1 km² van de negen verschillende typen stadswijken. Bij klasse 2 zijn de wijken onder A de wijken zonder groen en de wijken onder B die met groen. Bij klasse 4 en 5 slaan A en B respectievelijk op flatwijken en wijken met met laagbouw. In de oude wijken (klasse 1) is er een voorkeur voor de delen met veel groen tussen de huizen (zie kaart 2). Er is in de jongere wijken (klasse 4) weinig verschil gevonden tussen de flatwijken en de wijken met laagbouw. In de heel jonge wijken (klasse 5 en 6) worden alleen dwergvleermuizen gevonden in de flatwijken. De wijken met laagbouw (ook klasse 6) herbergen, ondanks vaak veel groenstroken (vrijwel geen dwergvleermuizen).

Paarplaats van de Gewone Dwergvleermuis.
Foto: K. Mostert.

naar bouwjaar blijkt dat in oudere wijken meer territoria zijn gevonden dan in de jongere wijken (zie tabel 1).

Discussie

Op grond van de gevonden resultaten blijkt dat het mogelijk is een middelgrote stad in vrij korte tijd op roepende dwergvleermuizen te inventariseren. Door dit ieder jaar te herhalen is het in de toekomst wellicht mogelijk iets te zeggen over aantalsontwikkelingen. Eerst zal de methode echter verder moeten worden ontwikkeld. Het is namelijk nog onduidelijk of één inventarisatieronde wel voldoende is. Het is al wel gebleken dat als men ook de verblijfplaatsen wil weten, dit veel meer tijd vergt. De methode voldoet echter al zo goed dat geïnteresseerden op de boven beschreven wijze, eventueel met behulp van een batdetector, in hun stad op zoek kunnen gaan naar mannelijke dwergvleermuizen.

De voorkeur van de dwergvleermuizen gaat uit naar de oudere wijken. Daarnaast is er een voorkeur voor de wijken met veel groen. Deze voorkeur kan op twee manieren worden uitgelegd. Het ligt voor de hand dat de aanwezigheid van ruimten waar de vleermuizen in weg kunnen kruipen belangrijk is. Deze bevinden zich waarschijnlijk meer in oude wijken. Het is echter ook mogelijk dat de aanwezigheid verband houdt met het voorkomen van de vrouwelijke dieren. De mannelijke dieren zullen namelijk het liefst een territorium afbakenen op plaatsen waar de meeste vrouwelijke dieren foerageren. De verspreiding van de mannetjes is dan een weerspiegeling van de foerageerplaatsen van de vrouwtjes. Onderzoek naar foerageergebieden zal dit in de komende jaren duidelijk moeten maken. In het oude centrum vinden wij al een aanwijzing voor deze hypothese. Daar vinden wij de meeste mannetjes in de straten dicht bij de gracht en dat is de plaats waar gedurende het hele jaar veel dwergvleermuizen foerageren.

■ Alphons van Winden, Veluwiaweg 4, 6703 AJ Wageningen.

LITTERATUUR:

- Helmer, W., H.J.G.A. Limpens & W. Bongers (1987): Handleiding voor het inventariseren en determineren van Nederlandse vleermuissoorten met behulp van bat-detectors. Stichting Vleermuis-Onderzoek.
Mostert, K. & A. van Winden (in voorbereiding): Vleermuizen in Noordwest-Overijssel. Consulentenschap Natuur, Milieu en Faunabeheer in Overijssel.